

Helder gedacht en helder geschreven

De resultaten van vakdidactisch onderzoek moeten per definitie relevant zijn voor docenten. Voorwaarde is wel dat die onderzoeken helder zijn bedacht en helder opgeschreven.

KLAAS VAN VEEN

Daar komt dan nog bij dat de meeste van die geschriften het karakter van universitaire scripties dragen, het karakter dus van een jungle waardoor men zich slechts met een kapmes een weg kan banen: bij alles wat zij zeggen beroepen de auteurs zich op andere auteurs die iets dergelijks of iets anders over de zaak gezegd hebben – alsof dat de lezer iets schelen kan. (Van het Reve, 1979)

Een van de antwoorden op de vraag waarom er zo weinig onderwijsonderzoek daadwerkelijk wordt gebruikt in de school, heeft te maken met de onleesbaarheid van veel van dit soort onderzoeken. Vaak is het nodeloos theoretisch of methodologisch ingewikkeld, moeilijk geschreven, vol met jargon en barstensvol met referenties, gepubliceerd in Engelstalige tijdschriften die kennelijk in de onderzoekswereld hoog scoren maar waar je als docent meestal niet bij kan komen. Als lezer krijg je er geen enkele energie van, laat staan dat je als docent je geïnspireerd voelt om de conclusies de

volgende dag toe te passen in de eigen lespraktijk. Los daarvan geeft dit soort onderzoek vaak ook het gevoel dat je als lezer te weinig onderlegd bent, zeg maar gerust te dom, om het te kunnen volgen. Dat laatste is misschien nog wel het ergste. In mijn ogen moet juist onderwijsonderzoek toegankelijk zijn geschreven. Om Nico Verloop (1991), emeritus hoogleraar van de Leidse universitaire lerarenopleiding, te parafaseren zoals hij het doel van onderwijsonderzoek samenvat: Het doel is niet het genereren van voorschriften hoe je les zou moeten geven. Het gaat om het aanreiken van kaders en begrippen en concreet materiaal waardoor de docent het leren van de eigen leerlingen en de eigen lespraktijk beter kan begrijpen en waardoor de docent beter kan lesgeven.

Natuurlijk moet onderwijsonderzoek goed theoretisch en methodologisch onderbouwd zijn, maar dat is geen reden om ingewikkeld te schrijven of om jargon te gebruiken. De reden dat we onderwijsonderzoek goed onderbouwen is om de lezer een referentiekader aan te reiken waardoor iedereen weet wat er precies wordt bedoeld en welke vragen en problemen er zijn met betrekking tot het betreffende onderwerp. Daarnaast

kenmerkt goed onderzoek zich door een systematische, navolgbare en valide manier van werken, zodat de lezer weet dat de conclusies gedegen zijn. Anders gezegd, in het kader van onderwijsonderzoek helpt een theoretische en methodologische onderbouwing om de complexe processen van lesgeven en leren beter te begrijpen en de gevonden resultaten te verklaren, zoals een bril waardoor de lezer scherper kan zien en de dingen beter kan plaatsen. Raakt de lezer in de war bij het lezen van een theoretisch of methodologisch kader, dan schiet dat kader voorbij aan waar het voor was bedoeld. Het kan natuurlijk zijn dat de onderzoeker een ander doel had, namelijk laten zien dat het onderzoek zich kan meten aan het ‘echte’ wetenschappelijke onderzoek, maar het is een misvatting dat dit kan door ingewikkeld te schrijven of hierbij moeilijk toegankelijke theorieën of theoretische modellen te gebruiken.

Naast het helder en toegankelijk formuleren is het een kenmerk van onderzoek dat het goed ‘bedacht’ is: ‘Niets is gemakkelijker dan zo te schrijven dat geen mens er wat van snapt, zoals er ook niets moeilijker is dan belangrijke gedachten zo uit te drukken dat ieder-

een ze wel móét begrijpen.’ Dat is een uitspraak van Schopenhauer, die ook wel wordt samengevat met ‘slecht geschreven is slecht gedacht’. In geval van onderwijsonderzoek is dat soms ook het geval. Slecht gedacht heeft dan betrekking op het gegeven dat het onderzoek theoretisch te ingewikkeld wordt neergezet en dat het voor docenten en scholen niet relevant is. Dat laatste, dat onderwijsonderzoek relevant moet zijn voor docenten en scholen, is voor mij toch het belangrijkste criterium van onderwijsonderzoek.

Vakdidactisch onderzoek als een vorm van onderwijsonderzoek vind ik van groot belang. Kern van lesgeven is namelijk het organiseren van het leren van leerlingen in een bepaald vak. Dus om leerlingen te laten leren is een diepgaand begrip van die vakinhoud en hoe leerlingen zich dit eigen maken van groot belang. In dit kader vind ik het concept van *pedagogical content knowledge* informatief, dat ik zie als een Amerikaans equivalent van *vakdidactiek*, alleen uitgebreider beschreven. Zoals samengevat door Pamela Grossman, een Amerikaanse hoogleraar, heeft dit betrekking op kennis en opvattingen van docenten over: 1. de doelen

en relevantie van hun schoolvak; 2. de manieren van lesgeven in dat vak; 3. de inhoud en lesmethoden; 4. de manieren van toetsing; en 5. het leerproces van leerlingen in hun schoolvak (Grossman, Schoenfeld & Lee, 2005). Wat ik vooral sterk vind aan dit concept is dat er zo veel nadruk ligt op het leren van leerlingen. Het gaat hierbij om vragen als: Wat leren leerlingen in welk leerjaar in dit vak? Hoe ziet het leren voor leerlingen in dit vak eruit? Hoe ontwikkelt dit leren zich? Wat zijn de belangrijkste misconcepties van leerlingen? Op welke manier draagt lesgeven bij aan het leren? En hoe kan de docent leerlingen daarbij begeleiden? Rondom deze aspecten van vakdidactiek is het interessant en relevant om onderzoek te doen. Hierdoor kan je als docent meer grip krijgen op het leren van je leerlingen en vooral op de vraag hoe je dit leren kan organiseren en begeleiden.

Vakdidactisch onderzoek kan dus heel relevant zijn voor docenten en scholen, maar betekent dit ook dat dit soort onderzoek altijd helder en toegankelijk is opgeschreven? Jammer genoeg niet. Soms lijken vakdidactische onderzoekers te lijden aan een minderwaardigheidscomplex. Alsof de onderzoekers te

veel onder de indruk zijn van de ‘echte’ gamma- en alfawetenschappers (die vaak stiekem op hun beurt weer sterk opzien tegen de ‘echte’ bètawetenschappers) en nog te weinig overtuigd van de eigen kracht en relevantie. Dat laatste is voor mij heel helder: dit is het soort onderzoek dat gedaan en geschreven moet worden voor docenten. Daar is veel behoefte aan en daarmee kan je het onderwijs ook daadwerkelijk versterken. Los daarvan, terug naar het citaat waar ik mee begon, je moet er niet aan denken dat iemand als Karel van het Reve je onderzoek ooit zo zou bekritisieren zoals hij dat deed van een aantal literatuurwetenschappers in zijn Huizinga-lezing – een tekst die trouwens nog altijd erg leuk is om te lezen. ■

LITERATUUR

- Grossman, P., Schoenfeld, A., & Lee, C. (2005). Teaching subject matter. In L. Darling-Hammond & J. Bransford (Red.), *Preparing teachers for a changing world: What teachers should learn and be able to do* (p. 201–231). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Reve, K. van het. (1979). *Literatuurwetenschap: Het raadsel der onleesbaarheid* (Johan Huizinga-lezing 1978). Baarn: Het Wereldvenster.
- Verloop, N. (1991). *Praktijkkennis van docenten als deel van de onderwijskundige kennisbasis*. Inaugurale rede, Rijksuniversiteit Leiden.